

ДИАГНОСТИЦИРАНЕ КАЧЕСТВАТА НА ДОБРИЯ УЧИТЕЛ

Мария Тенева

DIAGNOSING THE QUALITIES OF THE GOOD TEACHER

Maria Teneva

Abstract: The article presents the problem of diagnosing the qualities of good teachers. The results of an empirical study conducted with students of pedagogical specialties are presented. An attempt has been made to outline the outstanding set of personal and professional qualities that help to build the image of the good teacher.

The subject of the study is the teaching profession.

The subject matter of the study is the qualities that define the image of the good teacher

The aim of the study is to differentiate between personal and essential professional qualities that characterize good teachers

Methods of research: content analysis, pedagogical study, test, pertinent analysis.

Results: The results indicate that the students of the pedagogical specialties have a clear vision of the good teacher. Already in the initial stage of forming their pedagogical competences, they conceive of the idea that in order for the teacher to obtain a high public assessment and recognition of his professionalism he needs to be a holder of a large complex of personal and professional qualities through which to effectively realize pedagogical interaction with the students.

Keywords: education, teacher, essential professional qualities of the teacher

Въведение:

По отношение на съвременния тип човек М. Андреев поставя следните състоятелни въпроси: „Какъв тип човек е необходим на обществото днес? „Човек за надличностна професия” ли, или ни е необходим и избор на професия за човека съобразно уникалната му индивидуалност” (Андреев, М., 2015, с. 118). За развитието и еволюирането на съвременното общество са необходими специалисти, които работят ефективно във всички области на науката, във всички отрасли на икономиката, в изкуството, в образованието, в спорта. Когато изборът на професия е извършен в резултат на осмислено, продължително и целенасочено професионално самоопределение в съответствие с уникалността на човешката личност, той би се характеризирал с устойчивост. В този случай личността, вместо многократно да се насочва към различни професионални избори, ще се

концентрира върху устойчиво кариерно развитие в еднократно, убедено и осмислено избрана професия. Изследователите в областта на професионалния избор недвусмислено изтъкват, че върху крайния резултат оказват влияние редица фактори. Като такива биха могли да се приемат: Аз-концепцията на личността, нейните личностни притежания, социалните убеждения, етническата принадлежност, половото самоопределение, родителските нагласи, влиянието на приятелската среда, състоянието на трудовия пазар, престижът на професията.

За да бъде улеснена личността в избора на професия, съобразно своята уникална индивидуалност, Е. А. Климов представя своя класификация на типовете професии. Неговата класификация е основана на взаимодействието между субекта на труда и предмета на труда. Въз основа на това взаимодействие авторът диференцира пет типа професии: човек-природа, човек-техника, човек-човек, човек-знакова система, човек-художествен образ (Климов, 2010). Според представената класификация, учителската професия е от типа човек-човек. Избирацията за свое професионално поприще тази професия би било добре да осмисля идеята за субект-субектното взаимодействие, което е необходимо да реализира с обучаемите. За да бъде ефективно педагогическото взаимодействие и учителят да получи висока обществена оценка и признание за своя професионализъм, като бъде определен за добър учител е необходимо да бъде носител на редица личностни и професионални качества.

Дискусия:

Съобразно становището на Д. Василев и Я. Мерджанова (Василев, Д., Мерджанова, Я., 2003), че „професионалното самоопределение” предхожда „избора на професия”, ако визираме в частност избора на професията „учител”, направен по този начин, изборът е извършен с ясното съзнание за посветеност на учителската професия, в която личността открива възможности за себеактуализация и професионално себеразвитие. Съзнателният и целенасочен избор на професията „учител” изисква дълбоко осмисляне на мотивите за този избор от личността, реализиране на процесите за самовглъбяване, самооценяване – компоненти на сложния и продължителен процес на самопознанието. Дали на тази основа се извършва изборът на учителската професия от младите хора в нашата страна? Доколко осмислен и убеден е този избор и доколко е повлиян от случайни обстоятелства? Какви обстоятелства биха могли да влияят на този избор?

В психологическия портрет на учителя, който очертава В. Миленкова, са посочени няколко фактора, които повлияват професионалния избор. Като такива авторката изтъква същността на самата професия и нейната обществена значимост, създадената представа за вътрешния живот в професионалната

общност, евентуалната професионална принадлежност към тази общност (Миленкова, В., 1979, с. 64).

В. Миленкова наред с останалите фактори, оказващи влияние при избора на учителската професия (информираността на личността за същността на самата професия, обществен престиж на професията, създадените представи и нагласи за взаимодействията и взаимоотношенията в професионалната среда), изтъква като фактор възможността младата личност в известен смисъл да принадлежи, т.е. да е привлечена към съответната професионална общност. Добрата професионална реализация на учителя е свързана както с високата научна теоретико-приложна подготовка, така също и с дълбокото себепознание и компетентностите за прилагане на най-ефективната дидактическа технология в процеса на обучение (Тенева, М., 2010, с. 64). В настоящия динамичен, бързо променящ се свят все по-често се изправяме пред проблема за универсалността на личността с умения за пренос на професионални компетентности от една област в друга. Това следва да се превърне във водеща цел пред българското образование, което е призвано да образова младите хора, творците на бъдещето. Диференцираните особености на професията „педагог“ предполагат широка многоаспектна подготовка на учителите не само в областта на педагогиката, но така също и в областта на социалните комуникации, медиацията, интеркултурните взаимодействия и др. Подобна теория се лансира в българската научна литература от Я. Мерджанова. В своята изследователска дейност Я. Мерджанова разкрива взаимовръзката между професионалните взаимодействия и професионалните роли, които изпълнява учителят в процеса на обучение (Мерджанова, Я., 2010, с. 246). Авторката диференцира четири основни групи професионални взаимодействия, които осъществява учителят в професионалната си дейност, и посочва съответните професионални роли, които се съотнасят към всяка от четирите диференцирани групи взаимодействия. В своите научни постановки относно ролята на учителя В. Л. Леви изтъква, че „ролята на учителя е ясна, определена, еднозначна“ (Леви, В. Л., 1980, с. 77). Авторът допълва, че тя съдържа в себе си огромен репертоар от скрити, неявни роли. Той представя схематичен модел на основната роля „учител, съчетаващ в себе си 36 спомагателни роли, с възможност за динамично допълване и разширяване на модела. Идеята за полифункционалността на учителя професионалист се споделя от А. Перети. Авторът идентифицира 30 ключови роли на учителя (Peretti, A., 2000). Сред тях са посочени такива като: изследовател, методолог, организатор, вдъхновител, експерт, консултант, контрольор, експериментатор, вдъхновител, практик, изпълнител, ползвател, оценител, регулатор на отношения и др. Проучванията на Р. Кларк сред ученическата общност по отношение на това, какви учители биха искали да им преподават, извеждат на преден план някои значими качества, които учениците считат, че трябва да притежават техните учители. Р. Кларк посочва, че учениците желаят да

имат по-вълнуващи учители, очакват учителите да излъчват малко повече страст и енергия, да бъдат динамични, да преливат от жизненост, да влагат страст във всичко, което правят, да работят над себе си, да се усмихват по-често и да зареждат учениците с оптимизъм (Кларк, Р., 2013, с. 312). Л. Добсън (Добсън, Л., 2006, с. 40 – 46) разграничава два типа учители: ефективни и неефективни. Авторката диференцира комплекс от личностни и професионални качества. На водещи позиции са изведени гъвкавостта на учителя, която от своя страна предполага бърза адаптивност. Непредубедеността на няколко равнища: относно приемане на общоевропейските ценности, образователни политики и практики, относно представянето на научните истини, относно приемане уникалността на учениковата личност. Наличието на творчески способности, което тясно кореспондира с висока професионална компетентност. Сред качества на ефективните учители са посочени от авторката такива като чувство за хумор, търпение, наблюдателност, съзнателност.

В своите научни постановки М. Андреев и П. Петров допълват комплекса от учителски роли, като посочват и изясняват същността на ръководната и развиващата роля/функция на учителя в процеса на обучение. Както изтъква М. Андреев: „Решавайки основните дидактически задачи и изпълнявайки основните ръководни функции в процеса на обучението, учителят всъщност най-добре учи учениците да се учат сами” (Андреев, М., 2001, с. 90).

Относно ръководната и развиващата функция, която реализира учителят в процеса на обучение, П. Петров посочва, че тя е регламентирана от спецификата на професионално-педагогическия труд и поставя акцент върху факта, че „ръководната роля на учителя в процеса на обучението далеч не се изчерпва с подбора, структурирането и разработването на учебното съдържание, а по необходимост предполага рационална организация на дейността на учениците за усвояване на това съдържание, в процеса на което се извършва и тяхното многостранно развитие, формирането им като личности” (Петров, П., 2016, с. 156). Авторът представя идея, съобразно която ръководната роля на учителя в обучението не само че не отрича, но и предполага активна ответна реакция от страна на ученика. Той ръководи и контролира собствената си дейност в процеса на обучение, което съдейства за формирането на умения и компетенции за самоконтрол, самооценка и тясно кореспондира с личностното себеразвитие и себеизрастване на учениковата личност.

Изследователите в областта на учителската професия се обединяват около идеята за многоаспектното реализиране на взаимодействия от страна на учителя с различни компоненти на средата, в хода на които той изпълнява различни функции и влиза в различни роли. Независимо от това на какво равнище са неговите професионални взаимодействия и какъв комплекс от професионални роли е призван да реализира, ефективността на учителя корелира с високата му

професионална компетентност и ръководната роля, която изпълнява в процеса на обучение.

Новите реалности в образователната политика представят пред учителя предизвикателството за приемане на нови роли и перманентно разширяване диапазона на функциите, които той реализира в професионален аспект. Това провокира изследователското ни внимание към диагностициране на качествата на добрия учител.

Изследване:

В изследването, насочено към диагностициране качествата на добрия учител, са включени 64 студенти от педагогически специалности, които през учебната 2016/2017 г. се обучават в първи курс в Педагогическия факултет на Тракийски университет – Стара Загора. Те са разпределени по специалности и курсове от ОКС „бакалавър”, както следва: специалност „Предучилищна и начална училищна педагогика” – 33 студенти от I курс; специалност „Социална педагогика” – 14 студенти от I курс; специалност „Педагогика на обучението по информационни технологии” – 13 студенти от I курс и специалност „Специална педагогика” – 4 студенти от I курс. **Разпределението по пол** на обхванатите в изследването студенти е следното: 93,75% жени и 6,25% мъже. Представителите на мъжкия пол се обучават в специалностите „Социална педагогика” и „Педагогика на обучението по информационни технологии”. В обхванатите в изследването курсове от специалност „Предучилищна и начална училищна педагогика” и специалност „Специална педагогика” не се обучават представители на мъжкия пол. Установеното **възрастово разпределение** е следното: 19 – 24 години: 76,56%; 25 – 30 години: 12,50%; 31 – 36 години: 7,81%; над 36 години: 3,13%.

На обхванатите в изследването лица е предоставен за попълване тест „Диагностициране качествата на добрия учител” с автор G. Sabine (Sabine, G., 1971). За диагностициране качествата на добрия учител от респондентите се изисква да извършат условието на втората задача от теста. Условието на *задача 2* от теста „Диагностициране качествата на добрия учител” поставя студентите от педагогическите специалности пред предизвикателството да построят колонка, в която да подредят такива качества, които се срещат най-често при добрите според тях учители. Няма поставено допълнително условие, което да изисква посочване на точно определен брой качества или да ограничава студентите в посочване на минимален или максимален брой качества.

Резултати:

Какъв брой качества на добрия учител диагностицират обхванатите в изследването студенти от педагогическите специалности, може да се установи от данните, поместени в *таблица 1*.

Таблица 1.

**Честотна таблица на диагностицираните качества на добрия учител
от студентите от педагогическите специалности**

Брой диагностицирани качества	Брой студенти, диагностицирали толкова качества	Процентен дял от общия брой на студентите
едно качество	–	–
две качества	1	1,56%
три качества	4	6,24%
четири качества	8	12,50%
пет качества	9	14,06%
шест качества	9	14,06%
седем качества	3	4,69%
осем качества	8	12,50%
девет качества	7	10,94%
десет качества	7	10,94%
единадесет качества	2	3,13%
дванадесет качества	2	3,13%
тринадесет качества	–	–
четиринадесет качества	3	4,69%
петнадесет качества	–	–
шестнадесет качества	1	1,56%
	Общо: 64	Общо: 100%

От данните, поместени в *таблица 1*, може да се установи, че студентите от педагогическите специалности диагностицират различен брой качества, които според тях са характерни за добрите учители. Най-малък брой качества (две качества) е посочил 1 студент, който представлява дял от 1,56% от общия брой на студентите. Най-голям брой качества (шестнадесет качества) са посочени също от 1 студент, който представлява същият процентен дял от 1,56% от общия брой на студентите. Най-голям брой студенти (по 9 студенти) са посочили съответно по пет и по шест качества. Техният процентен дял възлиза на 14,06% от обхванатите в изследването студенти. Останалите студенти се разпределят по различен брой между посочилите от три до четиринадесет качества, които се срещат при добрите учители. Не са регистрирани студенти, които да посочват едно, тринадесет или петнадесет качества на добрия учител.

Диференциране качествата на добрия учител е извършено по честотния принцип. Проследено е колко пъти отделните студенти са посочвали едно и също качество като иманентно присъщо на добрите според тях учители. Отброени са всички съвпадения в отговорите на студентите, сборувани са и получените резултати са представени в процентен дял от целевата група на студентите.

Конкретизирането на диагностицираните от студентите качества на добрия учител от първа до десета позиция е представено в *таблица 2*.

Таблица 2.

**Диагностицирани качества на добрия учител от студентите
от педагогическите специалности**

Позиция на качеството	Диагностицирани качества на добрия учител от студентите от педагогическите специалности
1. качество	любов към децата
2. качество	търпеливост
3. качество	любов към своята професия
4. качество	спокойствие
5. качество	приятелско отношение към учениците
6. качество	еднакво отношение към всички ученици
7. качество	умело преподаване
8. качество	увереност в себе си
9. качество	добро настроение
10. качество	добро представяне на своя учебен предмет

Както може да се установи от съдържанието на *таблица 2*, диагностицираните от студентите в педагогическите специалности качества, които се срещат при добрите учители, са както от личностен, така и от професионален характер.

Най-големият брой от обхванатите в изследването **студенти** от педагогическите специалности диагностицират като качество, което се среща в добрите учители, **любовта към децата**. Това качество е посочено от 75% от студентите. Професионалната дейност на учителя предполага перманентно осъществяване на ефективно педагогическо взаимодействие с учениците. Учителят не би могъл да реализира това взаимодействие, ако не обича децата. Учениците интуитивно, много бързо разгадават сигналите, които изпраща към тях чрез своето отношение учителят. Те със завидна лекота разкриват фалша, лицемерието, неприязънта, безразличието към тях на някои от своите учители и това веднага ги поставя в категорията на „нелюбими“, „лоши“ учители.

Фактът, че такъв голям дял от студентите диагностицират **любовта към децата** като едно от най-значимите качества на добрите учители, ни насочва към мисълта, че тези студенти пазят в съзнанието си добрия спомен за учители, чиято обич са успели да разкрият и да почувстват. Чрез диагностициране и извеждане на качеството **любов към децата** на първа позиция сред качествата на добрия учител, студентите от педагогическите специалности по своеобразен начин посочват, че според тях: **Добър учител е онзи, който обича децата**.

Втората позиция сред качествата на добрия учител се заема от качеството **търпеливост**. Това качество е посочено от 68,75% от обхванатите в изследването

студенти от педагогическите специалности. Един от факторите, който дава сили на учителя да работи самоотвержено и придава смисъл на неговия упорит и неуморен труд, е резултатът на неговите ученици. Успехите, до които достигат учениците съобразно индивидуалното развитие на всеки от тях, имат окриляваща сила за добрия учител. Той се вълнува в еднаква степен и от високите постижения на надарените и талантливите ученици, и от едва забележимия напредък на трудно успяващите. Нетърпеливият учител е недоволен от това, че при някои ученици резултатите са видими в резултат от повече усилия и след по-голям период от време. Той изразява недоволството си към тях, критикува ги за това, че при тях по-бавно се реализират дидактическите цели. По този начин учителят формира в учениците чувството за непълноценност, вина и неувереност в собствените сили за справяне с предизвикателствата в педагогическото пространство. За да изпита удовлетворение от своя труд, добрият учител търпеливо очаква момента, в който учениците ще покажат чрез своите резултати, че планираните цели в процеса на обучение са реализирани от всички.

Посочването на качеството **търпеливост** от приблизително 69% от обхванатите в изследването студенти в педагогически специалности като качество, което се среща при добрите учители, дава основание да приемем, че според тях: **Добър учител е онзи, който проявява търпение.**

Третата позиция сред качествата на добрия учител се заема от **любовта към професията**. Това е посочено при 57,81% от студентите в педагогически специалности. Учителите, които не са направили професионален избор, съответстващ на техните потребности, способности и интереси, не биха практикували своята професия с желание и любов. Те не биха се вълнували от успехите или от неуспехите на своите ученици. Не биха могли да постигнат необходимата ефективност в процеса на обучението, който реализират със своите ученици. Само учител, обичащ своята професия, би могъл да запали искрата на любознателността в своите ученици, да превърне за тях процеса на обучение във вълнуващо приключение, да разкрие привлекателността на научната област, в която преподава.

Фактът, че студентите от педагогическите специалности поставят на трета позиция сред качествата на добрия учител **любовта към професията** разкрива тяхното становище: **Добър учител е онзи, който обича своята професия.**

Четвъртата позиция сред качествата на добрия учител се заема от качеството спокойствие. Това качество е посочено от 51,56% от обхванатите в изследването студенти в педагогически специалности. Спецификата на този отговор разкрива факта, че в училищната практика са предпочитани спокойните и уравновесени учители. В хода на педагогическото взаимодействие учителят предава своята импулсивност (неуравновесеност) или спокойствие (уравновесеност) на учениците, с които работи. Уравновесеният учител ги приучва

към въздържаност, упорство при реализиране на дидактическите цели, спокойно приемане на неуспехите – не като тревожен факт, а като акт на диагностициране пропуските в подготовката на учениците с възможност за тяхното попълване и на по-късен етап постигане на по-висок успех. Учителят се възприема като авторитетна личност от учениците (Тенева, М., 2012). В образа на своя учител те откриват знаеща, можеща, балансирана в емоционално отношение личност, с която могат и искат да си партнират.

Това, че студентите от педагогическите специалности посочват сред качествата на добрия учител качеството **спокойствие**, дава основание да считаме, че според тях: **Добър учител е онзи, който проявява спокойствие в професионалната си дейност.**

Петата позиция сред качествата на добрия учител се заема от **приятелското отношение на учителя към учениците**. Това е посочено от 45,31% от обхванатите в изследването студенти в педагогически специалности. Спецификата на този отговор разкрива факта, че в училищната практика с популярност се ползват учителите, които са приятелски настроени към учениците. Сред големия комплекс от учителски роли, които популяризират изследователите на учителската професия, се нареждат такива, като по-голям приятел, съветник, изповедник, помощник, както и други роли, за чието реализиране е необходимо ученикът да почувства, че неговият учител е приятелски настроен към него, за да му се довери. Откритостта на учителя, добронамереността му много бързо се разкриват от учениците и нюансират отношението им към него.

Това, че **приятелското отношение на учителя към учениците** е изведено от студентите в педагогически специалности като значимо качество на добрите учители, дава основание да се приеме, че според тях: **Добър учител е онзи, който има приятелско отношение към своите ученици.**

Шестата позиция сред качествата на добрия учител се заема от **еднаквото отношение на учителя към всички ученици**. Такъв отговор присъства в 43,75% от отговорите на студентите в педагогически специалности, които са обхванати в изследването. Спецификата на този отговор разкрива пред нас тенденцията, съобразно която студентите потвърждават това, че учениците проявяват изострено чувство за справедливост. В периода на училищното обучение личността извървява голяма част от етапа на своето себеутвърждаване. В този етап тя се нуждае от признаване на достойнствата ѝ от авторитетни за нея личности, каквато е и личността на учителя. Те утвърждават позицията си в класната общност сред групата от връстници. Голяма роля за това как личността на всеки от учениците ще бъде приета от класната общност и каква позиция ще заеме в ранговата скала на авторитетите в класа, има отношението на учителя към неговите ученици. Когато той проявява субективизъм в отношението си към тях, когато има своите любимци и други ученици от класа, към които винаги е негативно настроен или безразличен,

различното отношение на учителя към учениците придава различен нюанс на отношенията между самите тях. Учителите, които „делят“ учениците и проявяват различно отношение към тях, създават напрежение във взаимоотношенията в класната общност и си печелят неприязънта на пренебрегваните от тях ученици понякога за цял живот. По посока на оптимизиране на взаимоотношенията в класната общност M. A. Lorber и W. D. Pierce отправят следната препоръка към учителя: „В своята професионална дейност учителят да спазва принципа за последователност и справедливост в поведението, дейността и отношението си към учениците” (Lorber, M. A. & Pierce, W. D., 1983, pp. 221 – 223). Еднаквото отношение, което проявява учителят към всички ученици, и еднаквите изисквания, които предявява към тях, обуславят наличието на оптимални взаимоотношения в класа като предпоставка за ефективно протичане на процеса на обучение.

Фактът, че **еднаквото отношение към всички ученици** е поставено сред качествата на добрия учител от студентите в педагогически специалности разкрива становището им, че според тях: **Добър учител е онзи, който проявява еднакво отношение към всички ученици.**

Седмата позиция сред диагностицираните качества на добрия учител се заема от **умелото преподаване**. Това качество е открито от 42,19% от обхванатите в изследването студенти в педагогически специалности. Понятието „преподаване” има богато съдържание, което съществено се отличава от добилата житейска популярност представа за „изложение” от учителя на определена система от знания, умения и компетенции. То включва в себе си дейността на учителя за организиране ученето на учениците, както и неговата дейност за контролиране хода и резултата от ученето. Ако приемем, че за ученика обучението представлява процес на познавателно и личностно себеформиране, то за учителя процесът на обучението е свързан с упражняването на професионално-педагогически труд, който се отличава със свои специфични особености и закономерности. Трябва да се има предвид, че преподаването притежава основните характеристики на всеки човешки труд, но се отличава със своя специфичен предмет, който се изразява в подготовката на учениците (младото поколение) за социалния живот и за тяхната бъдеща професионална реализация. От уменията на учителя да преподава ефективно зависи във висока степен ефективността на процеса на обучение, тъй като дейностите „преподаване” и „учене” са взаимно обусловени. Анализираният по-горе специфичен предмет на преподаването с основание го подреждат в челните позиции сред качествата на добрите учители.

Това, че приблизително 42% от бъдещите педагози поставят **умелото преподаване** сред качествата, които притежават добрите учители, дава основание да считаме, че според тях: **Добър учител е онзи, който владее тънкостите на умелото преподаване.**

Осмата позиция сред качествата на добрия учител се заема от **увереността на учителя в себе си**. Това качество е диагностицирано като присъщо на добрия учител от 34,38% от обхванатите в изследването студенти в педагогически специалности. Увереност в себе си проявяват уравновесените себеуважаващи се хора. За да бъде приета от социалното обкръжение, личността преди всичко трябва да приеме собствения си Аз. Себеприемащите се хора са удовлетворени от дейностите, които извършват, както и от позицията, която заемат в обществото. Когато младата личност е избрала учителската професия в единство със своите потребности, способности и интереси, това би я изпълнило с увереност, че именно практикуването на тази професия ще ѝ даде възможност в най-висока степен да изяви себе си и своите способности. Учителите, които изпитват удовлетворение и радост от професионалните си успехи, са провокирани към перманентно усъвършенстване на знанията, уменията и компетентностите си, насочени са към професионална себеактуализация. За себеактуализиращите се хора е характерна вярата в себе си и в своите възможности. Увереният в себе си учител предава своята увереност на учениците, с които си взаимодейства.

Фактът, че студентите от педагогическите специалности поставят сред качествата на добрия учител **увереността в себе си**, дава основание да считаме, че според тях: **Добър учител е онзи, който вярва в себе си**.

Деветата позиция сред качествата на добрия учител се заема от проявата от негова страна на **добро настроение**. Това качество е диагностицирано от 32,81% от обхванатите в изследването студенти в педагогически специалности. Доброто настроение свидетелства за позитивизъм, с който е заредена личността. Младите хора по природа са жизнерадостни, те са оптимисти и взаимодействието им с подобно настроени на тях хора поражда тяхната удовлетвореност. Когато учителят е ведър, усмихнат, оптимистично настроен, позитивен, това създава условия за изграждането на оптимален психологически микроклимат, на фона на който да протече процесът на обучение. Двата субекта, взаимодействащи си в процеса на обучение, си влияят един на друг. Учителят по своеобразен начин предава своето настроение на учениците си. Проявата на добро настроение от учителя би заредило с позитивизъм учениците, което като следствие би допринесло за оптимизиране на взаимоотношенията в класната общност.

Това, че студентите от педагогическите специалности диагностицират сред качествата на добрия учител проявата му на **добро настроение**, ни убеждава, че според тях: **Добър учител е онзи, който проявява пред учениците си добро настроение**.

Десетата позиция сред диагностицираните качества на добрия учител се заема от **доброто представяне от учителя на неговия учебен предмет**. Такъв отговор присъства сред 29,69% от обхванатите в изследването студенти в педагогически специалности. Доброто представяне на учебния предмет от учителя

корелира с неговата висока педагогическа компетентност. За да израсне учителят като добър професионалист, е необходимо той най-напред да е убеден в целесъобразността на своя професионален избор. Това би го провокирало към придобиването на задълбочена, фундаментална педагогическа подготовка и би породило в него необходимостта от перманентно професионално себеусъвършенстване. Добрите учители владеят на експертно равнище предметната област, по която преподават, както и способите, по които посланията им да достигнат до съзнанието на техните ученици и да бъдат разбрани от тях. Учителите, които успяват да представят добре научната проблематика по своя учебен предмет на учениците, събуждат техния интерес към науката. По този начин те печелят свои съмишленици, изграждат бъдещи новатори, творци, създатели на епохални открития в съответните научни области.

Фактът, че сред качествата на добрия учител студентите поставят **доброто представяне от учителя на неговия учебен предмет**, дава основание да считаме, че според тях: **Добър учител е онзи, който умее добре да представи своя учебен предмет на учениците.**

Заклучение:

Анализирането на качествата, които студентите от педагогическите специалности диагностицират като качества, които най-често се срещат в добрите според тях учители, може да послужи като отправна точка, в която да насочим усилията си в подготовката на бъдещите педагози. Качествата, които студентите посочват като присъщи на добрия учител, очертават пред нас представата за него, която те имат в своето съзнание.

Ето как **студентите от педагогическите специалности** обрисуват в десет изречения облика на **добрия учител**:

Добър учител е онзи, който обича децата.

Добър учител е онзи, който проявява търпение.

Добър учител е онзи, който обича своята професия.

Добър учител е онзи, който проявява спокойствие в професионалната си дейност.

Добър учител е онзи, който има приятелско отношение към своите ученици.

Добър учител е онзи, който проявява еднакво отношение към всички ученици.

Добър учител е онзи, който владее тънкостите на уелото преподаване.

Добър учител е онзи, който вярва в себе си.

Добър учител е онзи, който проявява пред учениците си добро настроение.

Добър учител е онзи, който умее добре да представи своя учебен предмет на учениците.

Литература:

1. **Андреев, М. (2001).** *Процесът на обучение.* Дидактика. София: УИ „Св. Климент Охридски“.
2. **Андреев, М. (2015).** *Размисли за образованието.* София: Изд. „Изток – Запад“.
3. **Василев, Д., Мерджанова, Я. (2003).** *Теория и методика на професионалното ориентиране.* София: УИ „Св. Климент Охридски“.
4. **Добсън, Л. (2006).** *Ефективното учене.* София: ИК „Лик“.
5. **Кларк, Р. (2013).** *Край на скуката в час.* София: Изд. „Изток – Запад“.
6. **Климов, Е. А. (2010).** *Психология професионального самоопределения.* Москва: Издательский центр „Академия“.
7. **Леви, В. Л. (1980).** *Искусство быть другим.* Москва: Знание.
8. **Мерджанова, Я. (2010).** Трансформация на ключовите компетентности на съвременния учител в контекста на социалното взаимодействие. *Стратегии на образователната и научна политика*, XVIII, бр. 3. София.
9. **Милenkова, В. (1997).** *Учителят – социологически портрет.* София.
10. **Петров, П. (2016).** *Съвременна дидактика.* София: Изд. „Авангард прима“.
11. **Тенева, М. (2010).** Профилът на бъдещия начален учител. *Педагогика*, 2. София.
12. **Тенева, М. (2012).** *Самооценяването в обучението (1. – 4. клас).* Стара Загора.
13. **Lorber, M. A., & Pierce, W. D. (1983).** *Objectives, methods, and evaluation for secondary teaching* (2nd ed.). New Jersey, pp. 221 – 223.
14. **Peretti, A. (2000).** *Competences sociales et relations a autrui.* Paris: L’Harmattan.
15. **Sabine, G. (1971).** *How students rate their schools and teachers.* Washington.

Контакти

Доц. **Мария Тенева**, д-р по „Теория на възпитанието и дидактика“
Тракийски университет, Педагогически факултет
гр. Стара Загора 6010, ул. „Армейска“ 9
E-mail: m.s.teneva@abv.bg

Contacts

Dr. **Maria Teneva**, Assoc. Prof.
Trakia University, Faculty of Education
Stara Zagora 6010, Armeyska Str. 9
E-mail: m.s.teneva@abv.bg

